

The Holy See

KATEHEZA PAPE BENEDIKTA XVI.

NA OPĆOJ AUDIJENCIJI

Srijeda, 4. lipnja 2008.

Grgur Veliki - učitelj i sluga slugu Bojih

Draga braćo i sestre,

vraćamo se danas, za ovoga našeg susreta srijedom, izvanrednom liku pape Grgura Velikoga, kako bismo bili dodatno prosvjetljeni njegovim bogatim naukom. Usprkos brojnim obavezama povezanim s njegovom slubom rimskoga biskupa, ostavio je brojna djela kojima se Crkva tijekom stoljeća obilato sluila. Osim zamjetnoga broja pisama - čiji Registar, kao što sam spomenuo u prošloj katehezi, sadri više od osamsto pisama - ostavio nam je ponajprije spise egzegetskog obiljeja, među kojima se ističe Moralno tumačenje Joba - poznato pod latinskim naslovom *Moralia in Iob* -, Homilije o Ezekielu, te Homilije o Evanđeljima. Tu je potom i značajno djelo hagiografskog karaktera, *Dijalozi*, što ga je Grgur napisao poradi duhovnog izgrađivanja langobardske kraljice Teodolinde. Glavno i najpoznatije njegovo djelo bez sumnje je *Pastoralno pravilo*, što ga je papa sastavio na početku svoga pontifikata s jasnim programatskim ciljem.

U elji da iznesemo kratak pregled ovih djela, moramo ponajprije primijetiti da u svojim spisima Grgur nikad ne pokazuje elju da ocrta "svoj" nauk. Naprotiv, on eli biti glasonoša tradicionalnog nauka Crkve o putu koji valja prijeći da bi se prispjelo Bogu. U tom su smislu izvrstan primjer njegova egzegetska tumačenja. Bio je strastveni čitatelj Biblije kojoj je pristupao s razumijevanjem koje nije bilo samo spekulativno: iz Svetoga pisma, mislio je, kršćanin mora izvući ne toliko teorijska znanja, koliko svakodnevnu hranu za svoju dušu. U Homilijama o Ezekielu, primjerice, snano naglašava takvu ulogu svetoga teksta: pribliiti se Svetom pismu da bismo zadovoljili samo svoju elju za znanjem znači popustiti napasti oholosti i izloiti se tako opasnosti da otklizimo u

krivovjerje. Intelektualna poniznost prvo je pravilo za svakoga tko nastoji prodrijeti u nadnaravne stvarnosti polazeći od svetih knjiga. Poniznost, očito, nipošto ne isključuje ozbiljan studij; ali da bi taj studij bio doista duhovno koristan, poniznost je nenadomjestiva. S druge strane, kada je riječ o Riječi Bojoj, razumjeti ne znači ništa, ako to razumijevanje ne vodi do djelovanja.

Ovo razmišljanje Grgur razvija i u Moralnom tumačenju Joba. Slijedeći patrističku tradiciju, on proučava sveti tekst u svjetlu trostrukoga smisla: doslovnog, alegorijskog i duhovnog, pripisujući međutim prvotnu vanost duhovnom smislu. Pod tim vidom iznosi svoje razmišljanje uz pomoć nekoliko znakovitih parova - znati-činiti, govoriti-ivjeti, poznavati-djelovati - kroz koje podsjeća na dva vida ljudskoga ivota koji bi morali biti komplementarni, ali se često dogodi da budu međusobno suprotstavljeni. Moralni ideal, tumači papa, sastoji se uvijek u tome da se ostvari skladna integracija između riječi i djela, misli i zauzetosti, molitve i posvećenosti dunostima vlastitoga stalea: to je put kojim se moe ostvariti eljeni sklad po kojemu boansko silazi u čovjeka, a čovjek se uzdie do poistovjećivanja s Bogom. Ovaj veliki papa na taj način istinskom vjerniku iscertava cjelovit projekt ivota koji će tijekom srednjega vijeka predstavljati svojevrsnu Summu kršćanskoga morala.

Od osobitog su značenja i Homilije o Evanđeljima. Prva od njih odrana je u bazilici Sv. Petra u vrijeme došašća 590. godine, to jest nekoliko mjeseci nakon njegova izbora za papu. Posljednja je izgovorena u bazilici Sv. Lovre druge nedjelje nakon Duhova 593. godine. Papa je propovijedao narodu u crkvama gdje su se slavile "postaje" - naročiti molitveni obredi u povlaštenim liturgijskim vremenima - ili gdje su se slavili blagdani mučenika kojima su te crkve bile posvećene. Načelo koje ga je nadahnjivalo i koje povezuje različite njegove propovijedi moe se saeti u riječi "praedicator", propovjednik: obveza je ne samo Bojeg slubenika, nego i svakoga kršćanina, da bude "propovjednik" onoga što je iskusio u svojoj nutrini, po primjeru Krista koji je postao čovjekom da bi svima donio navještaj spasenja. Obzorje je ovoga zadatka eshatološko: iščekivanje ispunjena svega u Kristu neprestano se ponavlja kao misao velikoga pape te postaje glavno nadahnuće svega njegova razmišljanja i cjelokupnoga djelovanja. Odatle proizlaze njegovi neprekidni pozivi na budnost i na zauzetost u dobrim djelima.

Moda najcjelovitije djelo Grgura Velikog njegovo je Pastoralno pravilo, napisano u prvim godinama pontifikata. U njemu Grgur nastoji opisati lik idealnog biskupa, učitelja i predvodnika svoga stada. S tim ciljem on oslikava teinu slube pastira Crkve i dunosti koje ona podrazumijeva: stoga, oni koji nisu pozvani na taj zadatak neka ga ne trae u svojoj površnosti, oni pak koji su ga primili bez dunog promišljanja neka osjete kako im se u duši rađa duno strahopoštovanje. Nastavljajući sa svojom najdraom temom, Grgur ističe da je biskup ponajprije "propovjednik" u punom smislu riječi; kao takav on mora u prvom redu biti primjer drugima, tako da njegovo ponašanje postane svima mjerilo. Učinkovito pastoralno djelovanje zahtijeva potom da poznaje svoje slušatelje, te da svoje govore i pisma prilagodi svačijoj situaciji: Grgur se zadrava na opisu različitih kategorija vjernika s jasnim i preciznim opaskama, što moe dati za pravo i onima koji u ovom djelu vide i psihološku raspravu. Ovaj veliki papa ipak naglašava obvezu pastira da svakoga dana prizna svoju bijedu,

tako da oholost ne bi u očima vrhovnoga Suca poništila dobro što ga je učinio. Zbog toga je zaključno poglavlje Pravila posvećeno poniznosti: "Kad je čovjek zadovoljan jer je postigao mnoge kreposti, dobro je da promisli o vlastitim nedostatnostima i da se ponizi: umjesto da razmišlja o izvršenom dobru, treba razmišljati o onom što je propustio učiniti". Svi ovi dragocjeni napuci pokazuju kako je Grgur mnogo polagao na brigu za duše, koju je opisao kao "ars artium". Pravilo je postiglo veliki uspjeh tako da je, što je inače bila rijetkost, vrlo brzo bilo prevedeno na grčki i anglosaksonski.

Značajno je i drugo Grgurovo djelo, Dijalozi, u kojemu svome prijatelju, đakonu Petru, koji je bio uvjeren da su običaji već toliko iskvareni da više i ne dozvoljavaju da se pojave sveci kao u proteklim vremenima, Grgur dokazuje suprotno, pripovijedajući o ivotu svojih suvremenika ili osoba koje su nedavno preminule, a koje bi se s pravom moglo nazvati svetima. To pripovijedanje prate teološka i mistička promišljanja što od te knjige čini jedinstveni hagiografski tekst koji je mogao zadiviti čitave naraštaje čitatelja. Sadraj je preuzet iz ive predaje naroda, a svrha mu je da pouči i odgoji, privlačeći pozornost onoga koji čita na niz pitanja kao što je smisao čuda, tumačenje Svetog pisma, besmrtnost duše, postojanje pakla, predstavljanje onostranoga, sve same teme koje je tada valjalo prikladno razjasniti. Druga je knjiga u cijelosti posvećena liku Benedikta iz Norcije i jedino je drevno svjedočanstvo o ivotu toga svetog monaha.

U teološkom okviru što ga Grgur razvija u svojim djelima, relativizirane su prošlost, sadašnjost i budućnost. Ono što je njemu najvanije jest cjelokupan raspon povijesti spasenja, koja se razvija među sjenovitim zakucima vremena. U tom vidu značajno je da ovaj papa navještaj obraćenja Angla uključuje usred Moralnog tumačenja Joba: u njegovim očima taj je događaj predstavljao napredak Kraljevstva Bojega o kojem govori Sveto pismo, te je s pravom mogao biti spomenut u tumačenju jedne svete knjige. Prema njemu predvodnici kršćanskih zajednica moraju neprestano nastojati da događaje iščitavaju u svjetlu Riječi Boje: u tom smislu veliki papa osjeća dunost da pastire i vjernike usmjeri na duhovni put boanskoga čitanja (lectio divina) koje će biti prosvijetljeno i konkretno.

Prije zaključka potrebno je reći koju riječ i o odnosima što ih je papa Grgur gajio s patrijarsima Antiohije, Aleksandrije i samoga Carigrada. Uvijek je gledao da priznaje i poštuje njihova prava, pazeći da njegovo miješanje ne bi ograničilo njihovu zakonitu autonomiju. Zabrinut, ipak, i za jedinstvo Crkve, nije se ustezao djelovati kad su stavljena u pitanje prava Rimske stolice, a naročito temeljna vrijednost jedinstva Katoličke Crkve. U povijesnom kontekstu u kojem su si crkveni glavari često prisvajali naslove koji su mogli pogoditi osjećaje različitih patrijarha, on se zadovoljio naslovom servus servorum Dei, sluga slugu Bojih. To ga nije spriječilo da snano potvrdi neovisnost Crkve od građanske vlasti u vjerskim pitanjima ili da dosljedno i odvano štiti prava Petrova nasljednika. S ovim velikim papom Rimaska je stolica zadobila izvanredan ugled u čitavom kršćanskom svijetu. Slijedeći njegov primjer, pape koji su došli nakon njega, ne bez posebne znakovitosti, voljeli su uzimati naslov koji je bio drag Grguru: servus servorum Dei.

Papin pozdrav hrvatskim hodočasniciima na hrvatskom

Od srca upućujem svoj pozdrav svim hrvatskim hodočasnicima, a osobito vjernicima iz Lupoglava. Raspirujte milosne darove Boje kako bi u snazi Duha, bez straha i s ljubavlju, sluili Gospodinu i njegovoj Crkvi. Hvaljen Isus i Marija!